

УДК 378:364:004

Пупишева В. Я.,
директор Кіровоградського інституту розвитку людини**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ОСІБ З
ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ****INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING PEOPLE
WITH DISABILITIES**

Дослідження спрямоване на пошуки нових підходів у навчанні інвалідів, забезпечення їхньої підтримки та соціалізації в суспільстві, а також на пошуки ефективних форм і методів педагогічного впливу на них із метою удосконалення навчально-виховного процесу, забезпечення доступності освітніх програм.

У статті наголошено на тому, що інвалідність є соціальним явищем, унікальним для кожної країни, будь-якого суспільства. Прагнення більшості країн, і України зокрема, до забезпечення рівних можливостей для людей з обмеженими можливостями підтверджує, що кожна людина та її потреби важливі для цивілізованого суспільства.

Люди з обмеженими можливостями постають перед вирішенням питань, пов'язаних з розширенням прав і можливостей людського розвитку, і цей аспект охоплює багато соціальних проблем. Дуже важливим є пошук інноваційних підходів до навчання студентів з обмеженими можливостями, питання їхньої соціалізації, інклюзії до освітнього простору, впровадження та використання інноваційних технологій в освітньому процесі, створення умов для доступу до вищої освіти.

Важливим аспектом соціалізації людей з обмеженими можливостями є отримання відповідної освіти. Ефективна адаптація та інтеграція осіб з вадами фізичного розвитку в суспільстві неможливо без державної підтримки.

Вибір європейського вектору розвитку передбачає вивчення найкращих прикладів методів і методик, заснованих на освітніх потребах людей з обмеженими можливостями. Просування освітніх систем і розвиток нових підходів до педагогіки вимагає від вчителя знайти ефективні та інноваційні технології для досягнення освітніх цілей, і це гарантує рівні можливості доступу до вищої освіти для всіх молодих людей.

Ключові слова: інваліди, навчання, проблеми, інновації, доступність.

Disability is a social phenomenon, unique to each country, any society. The desire of most countries and Ukraine, in particular to ensure equal opportunities for people with disabilities, confirms that every man and his needs are important for a civilized society.

People with disabilities need to address many issues related to the empowerment of human development, addressing many social problems. The problem of finding innovative approaches to teaching students with disabilities and address the issue of their socialization, inclusion in the educational space, implementation and use of innovative technologies in the educational process, creation of conditions for access to higher education to these students has been discussed.

An important aspect of socialization of people with disabilities is receiving the adequate education by them. Effective adaptation and integration of children with physical development in society is impossible without education and responsible state.

Selecting the European vector of development involves building today for learning the best examples of teaching methods and techniques based on the educational needs of people with disabilities; Promotion of education systems and at the same component development of new approaches to pedagogy require that teachers find effective and innovative technologies to achieve educational goals and guarantee equal opportunities and access for all young people with disabilities access to higher education. The state has developed measures to support and honor the disabled, whose aims are to integrate the disabled into society, to draw attention to people with disabilities.

Key words: disabilities, learning problems, innovation, accessibility.

Исследование направлено на поиски новых подходов в обучении инвалидов, обеспечение их поддержки и социализации в обществе, а также на поиски эффективных форм и методов педагогического воздействия на них с целью усовершенствования учебно-воспитательного процесса, обеспечения доступности образовательных программ.

В статье отмечено, что инвалидность является социальным явлением, уникальным для каждой страны, любого общества. Стремление большинства стран, и Украины в частности, к обеспечению равных возможностей для людей с ограниченными возможностями подтверждает, что каждый человек, равно как и его потребности, важны для цивилизованного общества.

Для людей с ограниченными возможностями актуальными являются проблемы, связанные с расширением прав и возможностей человеческого развития, и этот аспект охватывает многие социальные проблемы. Очень важным является поиск инновационных подходов к обучению студентов с ограниченными возможностями, вопрос их социализации, инклюзии в образовательное пространство, внедрение и использование инновационных технологий в образовательном процессе, создание условий для доступа к высшему образованию.

Важным аспектом социализации людей с ограниченными возможностями является получение соответствующего образования. Эффективная адаптация и интеграция людей с недостатками физического развития в обществе невозможны без государственной поддержки.

Выбор европейского вектора развития предполагает изучение лучших примеров методов и методик, основанных на образовательных потребностях людей с ограниченными возможностями. Продвижение образовательных систем и развитие новых подходов к педагогике требует от учителя найти эффективные и инновационные технологии для достижения образовательных целей, и это гарантирует равные возможности доступа к высшему образованию для всех молодых людей.

Ключевые слова: инвалиды, обучение, проблемы, инновации, доступность.

Постановка проблеми та її актуальність. Проблема інвалідності постає не тільки перед тими сім'ями, де є дитина-інвалід. Інвалідність є суспільним явищем, характерним для кожної держави, будь-якого суспільства. У деяких народів людей з обмеженими можливостями вважають «дітьми божими», яких торкнулася божа рука. У світі майже кожна десята людина має ті чи ті обмеження, з них майже 470 млн людей працездатного віку. Це підкреслює важливість і масштабність цієї проблеми, пошук шляхів її вирішення. Прагнення більшості країн світу, і України зокрема, до забезпечення рівних можливостей для інвалідів підтверджує, що кожна людина та її потреби важливі для цивілізованого суспільства.

Статистика свідчить, що кількість інвалідів в Україні за останні 5 років зросла на 5,5% і на початок 2010 р. становила 2,7 млн осіб, або майже 6% загальної чисельності населення. Громадяни з інвалідністю потребують вирішення багатьох питань, що пов'язані із розширенням можливостей людського розвитку, вирішенням безлічі соціальних проблем.

У статті розглядається проблема пошуку інноваційних підходів до навчання студентів з обмеженими можливостями та вирішення питання їхньої соціалізації, інклюзії в освітньому просторі, впровадження, використання інноваційних технологій в навчально-виховному процесі, створення доступних умов щодо одержання вищої освіти такими студентами. У зв'язку з тим, що в Україні кількість працюючого населення значно скорочується, то й інваліди частково можуть допомогти вирішити цю проблему. Але для цього їм потрібно мати фундаментальні знання і розуміння своєї значущості для суспільства. Науково-педагогічний колектив Кіровоградського інституту розвитку людини, постійно працюючи над вдосконаленням навчально-виховного процесу, має практику навчання студентів з фізичними обмеженнями.

Метою дослідження є визначення впливу інноваційних технологій на підвищення ефективності навчально-виховного процесу, а також на забезпечення доступності в оволодінні знаннями

осіб з обмеженими можливостями. Об'єктом дослідження є нові форми і методи викладу навчального матеріалу, що дозволяють зробити процес засвоєння знань цікавим, повноцінним, доступним.

Останнім часом науковці більшою мірою замислюються над тим, як зробити життя інвалідів повноцінним. Роботи І. Терюханової «Інтеграція інвалідів у суспільство через освіту», А. П. Гірман «Інноваційні технології навчання студентів з інвалідністю», О. Мостіпан та І. Терюханова у роботах «Державна політика щодо інвалідів: перспективи та пріоритети» допомагають глибше дослідити проблему та знайти шляхи її вирішення. О. М. Ревякіна, В. О. Афоніна у своїх роботах розглядають питання психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки інвалідів, аналізують розвиток можливостей інтеграції людей з фізичними вадами до суспільства.

До базових міжнародних документів, що регулюють права інвалідів, які було покладено в основу прийнятих законодавчо-нормативних актів щодо інвалідів у країнах світу, у тому числі і в Україні, належать такі:

– Всесвітня декларація прав людини, прийнята Організацією Об'єднаних Націй у 1948 році, в якій проголошено рівність прав усіх людей без винятку, включно інвалідів, хоча до Декларації не було безпосередньо включено розділи відносно інвалідів;

– Конвенція ООН про права інвалідів;

– два Міжнародні пакти — пакт про економічні, соціальні та культурні права і пакт про громадянські та політичні права, прийняті у грудні 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН.

Разом із Всесвітньою декларацією прав людини вони утворюють міжнародний документ під назвою Міжнародний білль про права людини, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1971 році. Важливим є закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів».

Ми живемо в час, коли рівень розвитку суспільства визначається не тільки за рівнем академічних знань, а й за пошуком новітніх технологічних форм роботи з людьми з обмеженими можливостями, за створенням відповідних умов для названої групи

громадян. Інваліди — це не просто категорія людей. Це окреме життя. Окремі людські надії на те, що все буде добре. Переймаючись буденними проблемами, ми повинні замислитися над непростю долею людей із вадами здоров'я і не забувати про те, що поряд з нами живуть люди, які потребують допомоги і уваги, нашого теплого слова та душевної підтримки.

Важливим чинником соціалізації людей з обмеженими можливостями є одержання ними належної освіти. Адже ефективна адаптація та інтеграція дітей з порушеннями фізичного розвитку у суспільство неможливі без освіченості та відповідального ставлення держави. Незважаючи на кризові явища в Україні, на військові події на Сході країни, необхідно й надалі робити реальні та значущі кроки щодо підвищення рівня соціального захисту інвалідів, створення умов для одержання ними повноцінних знань та працевлаштування. Приєднання до Болонського процесу у вишах дозволило організувати навчальний процес за кредитно-модульною системою, застосувати інклюзію в навчанні. Велика увага приділяється доступності освітніх послуг.

Вибір європейського вектору розвитку країни передбачає розбудову навчального процесу за кращими зразками педагогічних методів та технологій з урахуванням освітніх потреб людей з інвалідністю; сприяння розвитку освітніх систем і разом з тим розвиток складової щодо нових підходів у педагогіці. А це, у свою чергу, потребує пошуку ефективних та новітніх технологій для досягнення поставленої освітньої мети з гарантією рівності та доступності можливостей для всіх молодих людей з обмеженими можливостями на доступ до вищої освіти. Тенденція до забезпечення інвалідів гарантіями політичних, економічних, культурних і громадянських прав є ознакою визнання повноцінності громадян з обмеженими фізичними можливостями. Надання права інвалідам жити в соціумі, а не в ізоляції, забезпечення їх рівними можливостями в одержанні освітніх послуг, інтеграція у суспільство, забезпечення доступності закладів для них на всій території країни — чи в місті, чи в селі — усе це дуже важливі питання для розбудови громадянського суспільства.

1992 року Генеральна Асамблея ООН оголосила 3 грудня Міжнародним днем інвалідів. Проведення цього дня в Україні встановлено Указом Президента України в 1993 році. Мета, заради якої цей день було проголошено, — це дотримання прав людини і участь інвалідів у житті суспільства. Це зобов'язує вищу школу знаходити нові форми роботи для студентів із фізичними обмеженнями.

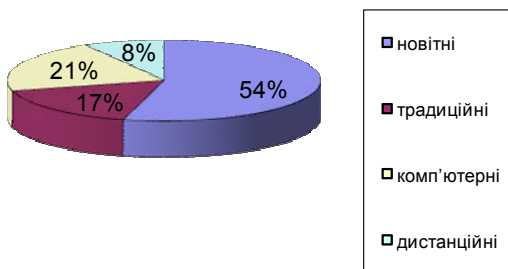
Відомі приклади того, як народні депутати в інвалідних візках допомагають іншим громадянам подолати проблеми зі здоров'ям, навчанням та працевлаштуванням. Інвалідність — це не вирок. Є приклади, коли інваліди за відсутності рук малюють картини пальцями ніг, доглядають за дітьми. Це викликає не тільки подив, а й захоплення їхньою мужністю, прагненням оволодіти тими чи іншими навиками, здатними відчувати себе повноцінною людиною. Практика свідчить, що інваліди можуть бути і стають повноцінними і високоефективними членами суспільства, відмінними фахівцями, політиками, економістами, спортсменами з високими досягненнями, соціально активними, готовими прийти на допомогу іншим, до самопожертви, людьми, які надихають багатьох, у тому числі і здорових членів нашого суспільства. Сьогодні особливої поваги заслуговують ті інваліди, які не впали у відчай, не замкнулися в чотирьох стінах, а в силу своїх можливостей працюють, беруть активну участь у громадському житті, успішно займаються спортом, розвивають свої творчі нахили.

У державі розроблено заходи на підтримку та вшанування інвалідів, які спрямовано на інтеграцію інвалідів у суспільство, на привернення уваги до людей з особливими потребами. Ця робота спрямована на їхнє зближення із суспільством, на розуміння проблем, з якими інвалідам доводиться стикатися щодня, на забезпечення доступних комфортних умов для життя та адаптації в соціумі. Надання освітянських послуг передбачає передусім доступність інформації для людей з обмеженими можливостями, формування у них умінь та навиків самостійного оволодіння знаннями, використання комп'ютерних технологій, Інтернет-підтримку. Цей

напряму не має меж вдосконалення, і його не слід відкладати. Від цього залежить наша цивілізованість, уважне, доброзичливе ставлення до людей з обмеженими можливостями. Традиційно день інвалідів підкреслює необхідність досягнення забезпечення рівних прав інвалідів і їхньої участі в житті суспільства, закликає суспільство не забувати про людей з особливими потребами та дбати про їхнє комфортне співіснування. Міжнародний день інвалідів — день підбиття підсумків зробленого для цієї категорії громадян, аналізу фактичного становища людей з особливими потребами в суспільстві і визначення планів щодо поліпшення їхнього життєвого рівня. Від того, як суспільство ставиться до тих, кому з тих чи інших причин важко або неможливо самостійно подбати про себе, залежить рівень цивілізованості цього суспільства. Необхідність щоденної підтримки людей з особливими потребами — це вимога сьогодення.

Грунтуючись на результатах опитувань студентів інституту, зазначимо, що більшість із них хочуть бачити використання мультимедійних засобів на заняттях, готові до застосування Інтернет-технологій та дистанційних форм роботи.

Форми навчально-виховної роботи зі студентами з обмеженими можливостями



Це опитування свідчить про те, що більшість студентів з обмеженими можливостями цікавляться новітніми формами роботи. Загальновідомо, що в суспільстві лишився поганий спадок: громадськість вважала, що про інвалідів дбає держава, але держава

була не в змозі забезпечити належний рівень їх соціального захисту. Політика щодо інвалідів була переважно пасивною — матеріальна підтримка, державні пенсії, можливість працювати на спеціалізованих підприємствах. Особи з обмеженими можливостями були позбавлені доступу до багатьох соціальних благ нарівні зі здоровими людьми. Інваліди й досі стикаються зі зневагою, заборонами і страхами, які впродовж історії людства стримували соціальний розвиток цієї категорії членів суспільства та ізолювали їх від нього. Важливою є адаптація до нових умов навчання. Треба, щоб у навчальному закладі було створено відповідні умови для соціалізації та реабілітації молодих людей.

У Кіровоградському інституті розвитку людини навчаються 24 інваліди різних нозологій. На кафедрі «Здоров'я людини» навчається 13 осіб, на кафедрах «Правознавство» та «Фінанси і кредит» — по троє осіб, «Документознавство та інформаційна діяльність» — п'ять осіб. Для них створено психологічну атмосферу взаємної підтримки, допомоги, уважного ставлення.

На кафедрі «Здоров'я людини» для кожного інваліда розроблено індивідуальну програму психолого-педагогічного супроводу та реабілітації. Програмою передбачено індивідуальні, групові консультації з правових, соціальних, трудових питань. Питання фізичної реабілітації розглядаються спільно з відповідними установами закладів охорони здоров'я, надається кваліфікована допомога — лікувальний масаж, різні фізпроцедури, лікувальна гімнастика, фітотерапія. Психологічний супровід дозволяє студентові-інваліду відчувати себе впевненіше, знаходити в собі сили для вирішення нагальних питань, розкрити внутрішні резерви та творчі нахили. Пошук викладачами інституту нових форм та методів виховання забезпечує педагогічний вплив для досягнення основної мети навчально-виховного процесу: формування умінь, навичок отримання повноцінних знань.



Як видно з діаграми, 58% студентів-інвалідів віддають перевагу коктейлям, фіточаям, які допомагають їм підтримувати фізіологічний робочий стан, поліпшують настрій. Завдяки застосуванню лікувальних чаїв, ароматерапії значно знизився рівень захворюваності серед працівників і студентів.

**Рівень захворюваності
в Кіровоградському інституті розвитку людини**

№п/п		2012 р. I семестр	2013 р. I семестр	2014 р. I семестр
1	Студенти	276	215	175
2	Студенти-інваліди	17	13	9
3	Працівники	37	29	20

Захворюваність студентів знизилась на 7,3 відсотки порівняно з 2012 роком, студентів-інвалідів — на 52 відсотки.

Наш інститут розвитку людини велику увагу приділяє роботі з інвалідами, їхньому навчанню. Для студентів-інвалідів є можливість навчатися за рахунок фонду інвалідів. Підписання тристоронньої угоди студента, Інституту та регіонального відділення фонду інвалідів дає можливість особам з обмеженими можливостями одержувати вищу освіту.

Нововведенням є і нова форма онлайн-практики, яку застосовує Приватбанк для студентів спеціальності «Фінанси і кредит». Для осіб з обмеженими можливостями — це вирішення

проблеми з рухом по місту, зручним вибором часу, відповідною теоретичною підготовкою, без якої не справитись із практичними завданнями. Ставлення до людей з особливими потребами з розумінням, з повагою забезпечує їм більшу доступність, допомагає уникнути бар'єрів при спілкуванні. Світова практика свідчить, що зосередження на людині, а не на її інвалідності допомагає їй розкритися, впевнено себе почувати, творчо вирішувати поставлені завдання. Можна запропонувати і допомогу, але відмову від неї необхідно сприйняти з повагою і розумінням. Для співрозмовника, який перебуває в інвалідному візку, зручно розмовляти, якщо очі співрозмовників знаходяться на одному рівні. З тими, хто має вади слуху, намагаємося спілкуватись, стоячи до них обличчям. Адже вони можуть читати і по губах. Треба, щоб за спиною не було яскравого світла, щоб не обмежувати можливість бачити губи співрозмовника.

У закладі викладається дисципліна «Інвалідність і суспільство», яка покликана зламати стереотипи про неповноцінність людей з фізичними вадами, ліквідувати перешкоди у спілкуванні, допомогти зрозуміти проблеми цих людей.

Кіровоградський інститут розвитку людини має змогу допомогти людям з фізичними вадами одержати якісну вищу освіту. Колектив викладачів інституту чітко розуміє проблеми інвалідів і знає шляхи їх вирішення, при цьому використовується позитивний досвід вітчизняних та зарубіжних навчальних закладів. Ця робота потребує врахування індивідуальних особливостей кожної людини, розробки індивідуальних програм реабілітації, забезпечення інтернет-супроводу, використання технологій та методик дистанційного навчання інвалідів, онлайн-практики, спеціальної програми Jaws15crack для озвучення тексту для сліпих людей. У перспективі інститут планує забезпечення сурдоперекладу для студентів із вадами слуху.

Важливу роль у створенні позитивної атмосфери та мікроклімату відіграє музика. Слухання музики допомагає студенту отримати релаксацію та підвищити ефективність навчальної роботи. Музичні елементи різного забарвлення допомагають зняти емоційну напругу та налаштувати на сприйняття інформації. Під час

викладання дисципліни «Основи здорового способу життя» викладач використовує улюблені мелодії студентів патріотичного змісту, що сприяє підвищенню працездатності слухачів (наприклад, пісню «Одна калина за вікном», яку виконує Софія Ротару).

Педагогічна спадщина видатного земляка В. О. Сухомлинського навчає використовувати під час викладання дисциплін екологічного напрямку проведення занять просто неба, що дозволяє студентам зблизитися з природою.

Крім навчання, є низка й інших важливих проблем, які треба вирішити. Це й подолання фізичних бар'єрів — встановлення пандусів, безпроблемне пересування закладом, прилеглою територією.

Ефективна інтеграція громадян з обмеженими фізичними можливостями у суспільство можлива за умов опанування ними професій, що користуються попитом на сучасному ринку праці, та створенні умов для їхнього працевлаштування. Звичайно, здатність до праці у інвалідів обмежена, але завдання суспільства, держави, вишів полягає в тому, щоб допомогти їм якомога повніше реалізувати ці обмежені здібності. З появою Інтернет мережі у інвалідів з'являється можливість працювати безпосередньо вдома, не пересуваючись, отримувати соціально-правові та медичні консультації, поліпшити своє матеріальне становище, брати участь у розвитку суспільства нарівні зі здоровими людьми. Участь у праці в змозі забезпечити інвалідові рівне з його співвітчизниками становище у всіх сферах суспільного життя.

Відповідно до демократичних та гуманістичних світових стандартів, ми маємо приєднатися до світової тенденції соціального інтегрування в єдине суспільство, яке включає людей з різноманітними проблемами, осіб з фізичними вадами. Нам слід долучитися до формування нової культурної й освітньої норми поваги і допомоги людям з інвалідністю.

Науково-педагогічний колектив Кіровоградського інституту розвитку людини вважає, що постійний пошук новітніх технологій, нових комп'ютерних програм у навчанні людей із фізичними обмеженнями є вимогою часу. Технічні можливості для цього є, бажання і творчий потенціал у більшості викладачів наявні. Студенти-інваліди мають можливість отримати знання, професію та принести користь державі, суспільству.

Список літератури:

1. Конституція України (Основний закон). — К.: Право, 1996. — 25 с.
2. Комарова Н. М. Інвалідність як соціальна проблема сучасного українського суспільства / Н. М. Комарова, О. В. Вакуленко, Р. Я. Левін. — К.: Освіта, 2009. — 236 с.
3. Кравченко М. В. Актуальні проблеми соціального захисту інвалідів в Україні / М. В. Кравченко — К., 2011. — 207 с.
4. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник / Безпалько О. В. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 140 с.
5. Соціальна педагогіка. Підручник / За ред. проф. Капської А. — К.: Нота Бене, 2006. — 309 с.
6. Мостіпан О. Державна політика щодо інвалідів: перспективи та пріоритети / О. Мостіпан // Соціальний захист. — 2006. — № 11. — С. 34–37.
7. Терюханова І. Інтеграція інвалідів у суспільство через освіту / І. Терюханова // Соціальний захист. — 2006. — № 1. — С. 18.

Spysok literatury:

1. Constitution of Ukraine (the Main Law). (1996). Kyiv: Pravo.
2. Komarova N. M., Vakulenko O. V. & Levin R. Ya. (2009). Invalidnist iak sotsialna problema suchasnoho ukrainskogo suspilstva [Disability As a Social Problem of Modern Ukrainian Society]. Kyiv: Osvida [in Ukrainian].
3. Kravchenko M. V. (2011) Aktualni problemy sotsialnoho zahystu invalidiv v Ukraini [Actual Problems of Social Defense of Disabled in Ukraine]. Kyiv: Tsentri Navchalnoi Literatury [in Ukrainian].
4. Bezpal'ko O. V. (2003). Sotsialna pedagogika v shemah i tablyt'syah [Social Pedagogy in Schemes and Tables]. Kyiv: Tsentri Navchalnoi Literatury [in Ukrainian].
5. Kapska A. (2009) Sotsialna Pedagogika [Social Pedagogy]. Kyiv: Nota Bene [in Ukrainian].
6. Mostipan O. Derzhavna polityka schodo invalidiv: perspektyvy ta priorytety (2006) [State Policy in the Affairs on Disabled: Perspectives and Priorities]. Sotsialny zahyst — Social Defense (Vols 11), (pp. 34–37) [in Ukrainian].
7. Teriukhanova I. Integratsia invalidiv v suspilstvo cherez osvitu (2006) [Integration of Disabled through Education] Sotsialny zahyst — Social Defense (Vols 1), (p. 18) [in Ukrainian].

Отримано 20.12.2014 р.